

การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ
**Developmant of the Model of Saugha Affairs Administration
in Chaiyaphum Province**

พระศรีสังฆญาณมุนี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

PraSrisacyanmuni

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

Email: E.sumin250678@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) ศึกษาพุทธบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ 3) ศึกษาแนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มเป้าหมายคือ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส นักวิชาการ และเครื่องมือวิจัยใช้ขบวนการเดลฟายคือ กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถ จากนั้นสร้างเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบโครงสร้างที่เที่ยงตรง ถามผู้เชี่ยวชาญ 3-4 รอบก่อน ก่อนนำไปสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์นั้นๆ ถือว่าเป็นคำตอบที่ชัดเจน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา พร้อมเอกสารวิชาการการสื่อสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา

ผลจากศึกษาพบว่า พุทธบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิมีการบริหารงานพระธรรมวินัยจะเป็นแบบแผนในการปกครองของคณะสงฆ์จะกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ศีล สมาธิ และปัญญาทั้งสามอย่างนี้ให้รักษาและยึดมั่นในสามหลักการนี้จึงจะเป็นของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดให้ถูกต้องและเป็นระเบียบในการปกครอง

การพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิพบว่า สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน พัฒนาองค์กรแห่ง

การเรียนรู้เชิงพุทธ มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา เพิ่มประชากรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมโดยหากนมาบวชเรียน มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้วางเอาไว้

แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิพบว่า ควรจะปรับเชิงรุกให้มากขึ้นโดยเฉพาะด้านศาสนศึกษา และด้านศึกษาสงเคราะห์ ศาสนศึกษา ควรให้ความสำคัญเอาใจใส่ สร้างแรงจูงใจในการเรียนบาลี ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อนำไปประพจน์เป็นแบบอย่างที่ดี ศึกษาสงเคราะห์ ควรมีหลักสูตรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล คือ สังคหวัตถุ 4 เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์เกิดประสิทธิผลมากที่สุด ส่วนการปกครอง ต้องยึดแนวทางการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหลักพร้อมกฎระเบียบ พระราชบัญญัติ กฎหมายการเมือง การรับคนมาบวชก็ต้องมีการคัดกรองความเหมาะสม ไม่ให้เกิดความเสียหาย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการวางแผน เรียนรู้ด้วยสื่อที่หลากหลายมีความทันสมัย ต้องมีการฝึกอบรมเป็นวิทยากรทุกๆปี สาธารณูปการ มีการปรับปรุงบูรณะซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุง ภูมิทัศน์ ในบริเวณวัดให้มีความร่มรื่น สุขสงบเย็น สะอาด การสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือประชาชน อย่างเต็มความสามารถ

คำสำคัญ: พัฒนารูปแบบ; การบริหารงาน; กิจการคณะสงฆ์

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the Buddhist administration of Sangha affairs in Chaiyaphum province; 2) to study the development of the model used in Sangha affairs administration in Chaiyaphum Province; 3) to study the tendency of Sangha affairs administration in Chaiyaphum province. The target group of this research included the Sangha provincial governor, vice-Sangha provincial governors, Sangha district governors, Sangha sub-district governors, abbots and academics. The Delphi method was used as the research tool to select the involved experts and create the research tools: a structured interview form. Then the form was taken to consult the experts, (3-4 times) before its actual implementation. The obtained data were analyzed based on the research objectives by the descriptive analysis. This qualitative research was also conducted by the study of Tipitaka, Buddhist scriptures, academic papers, academic work related to communication and relevant research.

The research results revealed that the Buddhist administration of Sangha affairs in Chaiyaphum province was carried out based on the

disciplines (dhamma-vinaya) as the pattern of Sangha governance through the principles of Sīla (precepts), Samādhi (mindfulness) and Paññā (wisdom). This was the right administration of Sangha affairs in terms of governance.

The study of the development of the Sangha administration model in Chaiyaphum suggested that there were the creation of stability of Buddhism, levelling up the internal management process, developing a Buddhist learning organization, sufficient resource to drive Buddhist affairs, increasing the population to study Buddhist scripture by recruiting people to ordain, the administration based on good governance and the implementation of the laid down strategic plan.

The study of the tendency of Sangha affairs administration in Chaiyaphum province suggested that Sangha affairs administration should be more active, especially in the aspect of ‘Religious Studies’, the motivation to learn Pāli language should be made in worldly and dhamma societies to those who are interested in; they should be the good sample of the society. In the aspect of ‘Educational Assistance’, Sangahavatthu-dhamma (saṅgahavatthu, bases of social solidarity) should be effectively used in the Sangha affairs administration; the disciplines, regulations, acts and law should be adhered; the recruitment of those who want to be ordained as a monk must be effective and must not cause any problem; the propagation of Buddhism should be planned; the learning media should be modern; the lecturer training should be organized every year. In terms of public assistance, the temple maintenance should be made to improve the temple landscape with peaceful and clean environments and helping people should be done with full capacity.

Key words: Development Format; Management Work;
Sangha Administration

บทนำ

การบริหารและการจัดรูปแบบการบริหารของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ รวมศูนย์อยู่ที่จังหวัด โดยมีเจ้าคณะจังหวัดและคณะที่มงานเป็นผู้รับผิดชอบกิจการทั้งหลาย ในขณะที่เดียวกันมีคณะทำงานไม่พอ หรือมีองค์กรมารองรับเพื่อการสนับสนุนงาน ไม่มีองค์กรที่จะตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง พระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิขาดความรู้ความเข้าใจในการปกครอง ในบางอำเภอไม่กระจายอำนาจทางการปกครองคณะสงฆ์ พร้อมขาดความรู้ทางพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง กฎระเบียบของมหาเถรสมาคม การศึกษายังมีการพัฒนาบริหารจัดการในการศึกษาบาลี นวัตกรรม ธรรมศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มหาวิทยาลัยสงฆ์ และการศึกษาตามอัธยาศัย บุรณาการกันยังไม่เป็นระบบ ขาด

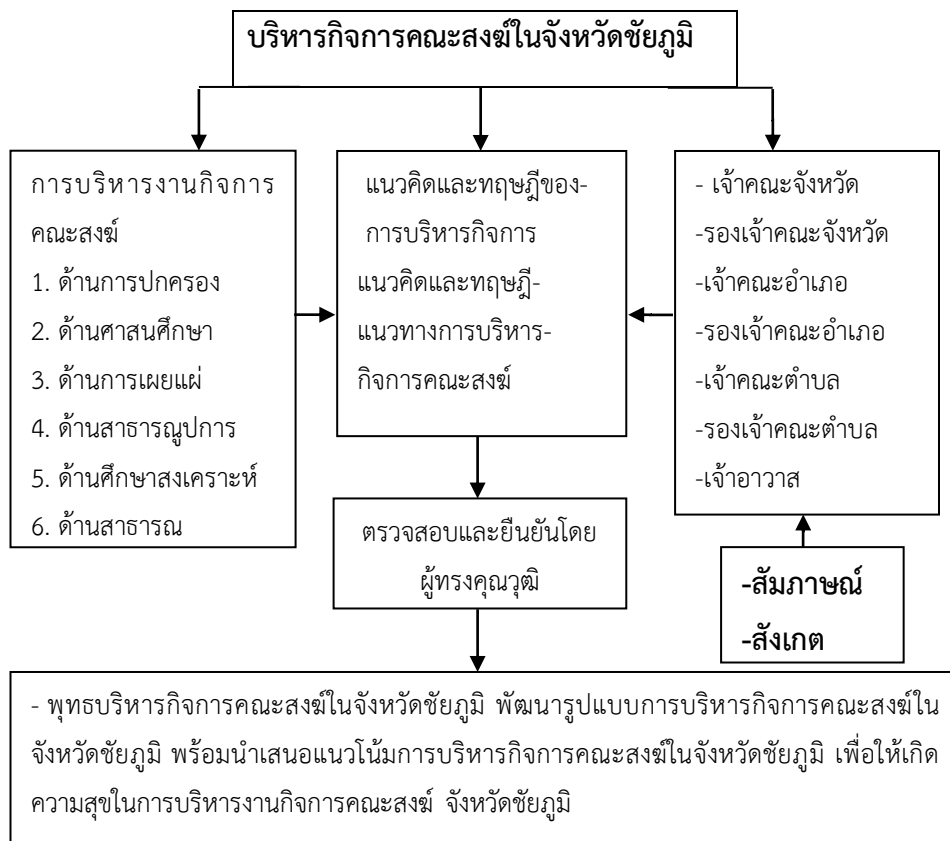
ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาระบบและกลไกในการสร้างและพัฒนาศาสนทายาทการศึกษา สงเคราะห์ยังขาดทุนสนับสนุนการศึกษาพระภิกษุสามเณร การเผยแผ่ ขาดแผนพัฒนา บุคลากรเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความรู้ การบริหารภารกิจให้เป็นรูปธรรมโดย สามารถวัดและประเมินผลได้ จึงจำเป็นที่พระสังฆาธิการจะต้องมีการบริหารให้กิจการคณะ สงฆ์เป็นไปได้อย่างดี มีความถูกต้อง ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ ใกล้เคียงประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของ ประชาชน จึงทำให้พระสังฆาธิการมีงานล้นมือ

เนื่องจากไม่มีการปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์จึงทำให้เกิดปัญหาความประพฤติ เสื่อมเสียของพระภิกษุ สามเณรตามมาอีกด้วย ดังพุทธพจน์ที่ว่า (Ministry of Education of Religious Affairs, 1999 : 3) “ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละ ประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ ยิ่งใหญ่” ดังนั้น ตรงกับหลักอภิธานิยธรรม 7 ประการว่า (Phraphavanaviriyakun, 2006 : 12) “ตราบใดที่บ้านเมืองใดที่ยังรักษาธรรมทั้ง 7 ประการนี้ไว้ได้ครบถ้วน บ้านเมือง นั้นก็จะมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว จะไม่มีความเสื่อมเลย ไม่ว่าแคว้นแคว้นใด ๆ จะมี แสสนยานุภาพมากมายอย่างใด ก็ไม่อาจรุกรานล่วงล้ำเข้ามาอำยิพิทาได้...” การบริหารกิจการ คณะสงฆ์ จึงต้องเห็นพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างและการ จัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย ภาระกิจที่จะต้องบริหารจัดการให้ได้ แต่เมื่อมา ศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายหรือ กฎระเบียบอื่น ๆ ที่จะส่งเสริมให้พระ สังฆาธิการทำงานให้สะดวกยิ่งขึ้นนั้นน้อยมาก เพราะมีปัญหาจากโครงสร้างการ การบริหารไม่ได้มาจากสิ่งอื่น และโครงสร้างการ บริหารไม่มีการแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้การบริหารไม่สอดคล้องกับสภาวะของสังคมปัจจุบัน (Act of the Sangha, 2001 : 97)

ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิจึงมี ความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกันตามสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ เพราะแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์จะประสบความสำเร็จได้ นั้น ก็ต้องมีการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เข้าใจปัญหาและอุปสรรค เพื่อเป็นข้อมูลในการ วางแผนและพัฒนากิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาพุทธบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อศึกษาแนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องของพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา พุทธวิธีในการบริหาร การพัฒนา กระบวนการสร้าง คุณธรรมในการปกครอง และนำเสนอแนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้ (1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ (2) ทำการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างและการพัฒนารูปแบบ ทั้งในระดับนโยบาย องค์กร/สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (3) ศึกษาวิเคราะห์พัฒนารูปแบบ กระบวนการและแนวทางการพัฒนา และความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาในมิติต่างๆ (4) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการบริหารกิจการ แนวทางพัฒนากิจการคณะสงฆ์และแนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ การพัฒนา คุณธรรมในการปกครอง ทั้งในระดับนโยบาย องค์กร/สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ (1) ทำการศึกษาและคัดเลือก โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นพระสังฆาธิการระดับการปกครองเท่านั้นมีบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนา และหน่วยราชการผู้เกี่ยวข้อง (2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับคณะสงฆ์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และส่วนงานที่เกี่ยวข้องทั้ง จำนวน 10 รูป/คน (3) ดำเนินการศึกษาวเคราะห์แนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ บทบาท การพัฒนา กระบวนการสร้าง คุณธรรมในการปกครอง และกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวจัย (4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ บทบาท การพัฒนา กระบวนการสร้าง คุณธรรมในการปกครอง เน้นการนำผลการศึกษาวจัยมาเผยแพร่ให้ คณะสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิและมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้าง การพัฒนา รูปแบบ ได้แก่ (1) 16 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองชัยภูมิ 2) อำเภอจัตุรัส 3) อำเภอบ้านเขว้า 4) อำเภอหนองบัวแดง 5) อำเภอเกษตรสมบูรณ์ 6) อำเภอแก้งคร้อ 7) อำเภอเทพสถิต 8) อำเภอภูเขียว 9) อำเภอกอนสาร 10) อำเภอบ้านแท่น 11) อำเภอบำเหน็จณรงค์ 12) อำเภอกอนสวรรค์ 13) อำเภอเนินสง่า 14) อำเภอภักดีชุมพล 15) อำเภอหนองบัวระเหว 16) อำเภอซับใหญ่ (2) พระสังฆาธิการ ข้าราชการ ได้แก่ 1. เจ้าคณะจังหวัด 2. รองเจ้าคณะจังหวัด 3. เจ้าคณะอำเภอ 4. เจ้าคณะตำบล 5. เจ้าอาวาส สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชัยภูมิ รวม 44 รูป/คน สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ พระสังฆาธิการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดชัยภูมิ และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เห็นแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ บทบาท การพัฒนา กระบวนการสร้าง คุณธรรมในการปกครอง จำนวน 44 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้น การศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การจัดเวทีประชุม ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) สำหรับพระเถระผู้ใหญ่ นักวิชาการ ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องการพัฒนารูป กิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ 2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยดำเนินการ ร่วมกับพระสังฆาธิการ หน่วยงานราชการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ สำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดชัยภูมิ และสัมมนาร่วมกับนักวิชาการ โดยมีประเด็นสนทนาเช่น แนวคิด หลักการ ความเป็นมา เป็นต้น 3) การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกต พฤติกรรมและการแสดงออกผู้ถูกสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และ การสนทนากลุ่ม (Interview Guideline) และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มสำหรับ พระสังฆาธิการ ข้าราชการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) แบบสังเกต เพื่อการวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การลงพื้นที่ 16 อำเภอ โดยการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออก 3) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับพระเถระผู้ใหญ่ นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ 4) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิเพื่อให้ได้รูปแบบอย่างถูกต้องทำให้เกิดความสุขในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ 5) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและการใช้องค์ประกอบ ในพัฒนารูปแบบตามหลักพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้ วิเคราะห์แนวคิด หลักการ ความเป็นมา พุทธวิธีในการบริหาร บทบาท การพัฒนากระบวนการสร้าง คุณธรรมในการปกครองทางพระพุทธศาสนา และแนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์จากพระสังฆาธิการ และหน่วยราชการ ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งหมด 6 ด้าน ให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน (3) แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ (4) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการสร้างและการพัฒนา เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดการบริหารอย่างมีความสุข (5) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ บทบาทและแนวทางการพัฒนารูปแบบเพื่อนำไปใช้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและการใช้องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นการพัฒนารูปแบบ แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิให้เกิดความสุขในองค์กร และนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวเดียวกัน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า พุทธบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ มีการบริหารตามหลักของพระพุทธเจ้าคือการอาศัยพระธรรมวินัย ตัวบทกฎหมายระเบียบ กฎ และข้อบังคับตลอดทั้งแนวนโยบาย และระเบียบประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ฉะนั้น การตัดสินใจ เป็นการชี้แจงงานพระสังฆาธิการจะต้องอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริงตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการพิจารณา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระศาสนา

การพัฒนารูปแบบบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า **ด้านการปกครองการปกครองคณะสงฆ์** แบบแผนการปกครองคณะสงฆ์แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหลักกำหนดหน่วยงาน เขตปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบงานหรือคณะผู้รับมอบงาน ในการปฏิบัติงานการปกครองคณะสงฆ์ และส่วนย่อย ได้แก่ แบบแผนกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบวิธีปฏิบัติอื่น ๆ **ด้านการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ** การศึกษาก็มีรูปแบบเดียวกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีฝ่ายคันธธุระและวิปัสสนาธุระ แต่ในปัจจุบันนี้พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาส่วนมากจะเรียนตอนบ่าย แผนกนักธรรมและบาลีจะเรียนตอนเช้า การศึกษาบาลีอย่างเดียว มีอยู่วัดห้วยหินฝน อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** การศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดชัยภูมิก็ได้จัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากสาธารณะศึกษาได้ช่วยเหลือ ตามสมควร แต่ยังไม่เต็มที่ **ด้านการเผยแผ่** วิธีที่พระสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ ในปัจจุบันนี้ได้แก่ การเทศนา ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ในจังหวัดชัยภูมิเป็นรูปแบบที่มีความเอื้อกูลต่อกัน เช่น เทศน์ในเทศกาลเข้าพรรษา จำศีลภาวนา สลับเปลี่ยนกันไปในเวลาทีเทศน์ทุกวัด **ด้านการศึกษาอุปการ** ในด้านนี้เป็นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนโดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ผู้ดูแลและรักษา **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** การศึกษาสงเคราะห์รูปแบบของจังหวัดชัยภูมิ เป็นการช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ เท่าที่กระทำได้ การจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณะสงเคราะห์

แนวโน้มนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ 1) ด้านการปกครอง ต้องยึดแนวทางการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหลักพร้อมกฎระเบียบ พระราชบัญญัติกฎหมายการเมือง การปฏิบัติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช อย่างถูกต้อง 2) ด้านการศึกษา สนับสนุนให้มีการปฏิบัติการบริหารการศึกษาตามรูปแบบดั้งเดิม พร้อมกับการปรับปรุงสาระเนื้อหาในการเรียนการสอนให้ทันสมัย 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ต้องมีการส่งเสริมให้สังคม ประชาชน เห็นคุณค่าการศึกษาทั้งธรรมศึกษา และศึกษาทางโลกมากขึ้น ช่วยเหลือเกื้อกูลในการพัฒนาสถานศึกษาต่างๆ อย่างเต็มที่ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องมีการวางแผนการ เตรียมการและการจัดการให้การเผยแผ่ศาสนา มีความทันสมัย ต้องมีการเผยแผ่ ธรรมเชิงรุก อย่างต่อเนื่อง 5) ด้านการสาธารณูปการ ต้องให้ความรู้ เกี่ยวกับ ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน รวมถึงการจัดการ ปรับปรุง ภูมิทัศน์ ในอาคารบริเวณวัดให้มีความร่มรื่น สะอาด น่าเลื่อมใส 6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ต้องมีกองทุนความช่วยเหลือเอื้ออาทร สังคมและคณะสงฆ์ เพิ่มบทบาทมากยิ่งขึ้นเช่นการสร้างสถานพยาบาลเพื่อการดูแลสุขภาพผู้ป่วย การร่วมป้องกันชุมชน ได้ช่วยเหลือชุมชน ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ต่าง ๆ เป็นการเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่าง บ้าน ชุมชน วัด และสังคม ทั้งการให้ วัตถุประสงค์ และการให้ธรรมทาน บรรเทาทุกข์ทั้งทางกายภาพ และทางด้านจิตใจ

อภิปรายผลการวิจัย

พุทธบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองโดยพระสงฆ์ผู้ได้รับอนุญาตจากพระพุทธองค์โดยตรงพร้อมการปฏิบัติตามคำสั่งสอนให้มีอำนาจและบทบาทที่แสดงออกอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาหรือองค์กรสงฆ์ไว้ให้อยู่ยาวนานเท่าานของศรีทธาและปัญญาแห่งพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติตามได้ อีกทั้งเป็นการเผยแผ่พุทธธรรมไปยังเวไนยบุคคลผู้ควรแก่การจะได้บรรลุธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว การบริหารงานองค์กรสงฆ์ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งจากอดีตถึงปัจจุบัน

การพัฒนาแบบบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ พระสังฆาธิการ เอาใจใส่ต่อคำสั่ง ระเบียบ กฎกติกาต่าง ๆ สอนตนเองด้วย และผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วย ที่ควรปฏิบัติ เช่นการส่งเสริมการศึกษาของสงฆ์โดยการให้คำแนะนำแก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการบรรพชา – อุปสมบท สอดคล้องกับ (Phra Somdet Buddhakosajarn (P.A. Payutto 2018 : 6) กล่าวว่า การดูแลปกครองของพระสงฆ์

เป็นการจัดการความเป็นอยู่ของชีวิตหมู่หรือชุมชนที่จะให้การศึกษา หรือการปฏิบัติไตรสิกขา ดำเนินไปได้ด้วยดีอย่างได้ผลสูงสุด การจัดโครงการบวชพระสงฆ์และสามเณรในภาคฤดูร้อน เป็นต้น ควรกำกับดูแลเพราะการศึกษาของคณะสงฆ์หากไม่ต่อเนื่องแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบทั้งหมด เช่น ไม่มีคนมาบวชเพิ่มในแต่ละปีการศึกษาคนขาดศรัทธาต่อพระพุทธศาสนามากขึ้น เพราะการประพฤติด้อยหย่อนของพระภิกษุและสามเณรบางรูป ฉะนั้น ผู้บังคับบัญชาในชั้นนี้

แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ จึงควรสอดส่องและเอาใจจริง ต่อการลงโทษตามพระธรรมวินัยและการบังคับใช้กฎ คำสั่ง ระเบียบ กติกาต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัดและจริงจังหากเหนือกว่าอำนาจหน้าที่ของตน ก็ควรส่งเรื่องให้ผู้บริหารที่สูงกว่าดูแลหรือวินิจฉัยลงโทษ เพื่อเป็นการป้องปรามหรือขจัดพาลภิกษุให้ออกไปจากศาสนาควรมีแผนในการขออุปสมบทอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่ควรมีแนวโน้มให้เกิดการเชี่ยวชาญ แจกแจงสาระ ให้ถูกต้องสอดคล้องกับ (Phra Somdet Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2018 : 6) กล่าวว่า การเผยแพร่ ต้องเอาใจใส่ทำงาน เรื่อง อุเทศ ปริปปจฉา โอวาท และอนุสาสนี ให้เชี่ยวชาญ มีคุณค่า ประโยชน์ของธรรมวินัยให้ประจักษ์ที่จะใช้ได้ผลจริง ทำให้พระพุทธศาสนาคงอยู่ตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ มีแนวโน้มการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้านดีขึ้น แต่ควรทำอย่างจริงจัง ใส่ใจในแต่ละด้านให้มากกว่านี้ จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิมีแนวโน้ม หรือ หลักการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิที่ดีขึ้นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาวิเคราะห์การบริหารงานคณะสงฆ์ในระดับเจ้าอาวาส และเจ้าคณะตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุต

2) การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีสืบทอดให้คนมาบวชในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นในแต่ละจังหวัดทั้งมหานิกายและธรรมยุต

3) การศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่น ๆ ทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุต

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ คือ การปกครอง ต้องยึดแนวทางการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหลักพร้อมกฎระเบียบ มีพระราชบัญญัติ กฎหมาย การปกครองคณะสงฆ์ถูกต้องอย่างยั่งยืน การรับคนมาบวชก็ต้องมีการคัดกรองความเหมาะสม ไม่ให้เกิดความเสียหาย การศาสนศึกษา มีการปรับปรุงสาระเนื้อหาในการเรียนการสอนให้ทันสมัย การศึกษาสงเคราะห์ ส่งเสริมให้สังคม ประชาชน เห็นคุณค่าและเข้ารับการศึกษทั้งธรรมศึกษา และทางโลกมากขึ้นพร้อมการปฏิบัติธรรมด้วย มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทุกชุมชน ทุกหมู่บ้านทั่วจังหวัดชัยภูมิ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา วางแผน เรียนรู้ด้วยสื่อที่หลากหลายมีความทันสมัย มีสติในการเรียนรู้สื่อ ต้องมีการฝึกอบรมเป็นวิทยากรทุกๆปี สาธารณูปการ มีการปรับปรุงบูรณะซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุง ภูมิทัศน์ ในบริเวณวัดให้มีความร่มรื่น สุขสงบเย็น สะอาด ต้นไม้พุดภาษาธรรมได้ การสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือประชาชน อย่างเต็มความสามารถ เป็นการเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่าง บ้าน ชุมชน วัด และสังคม ทั้งการให้วัตถุสิ่งของ และการให้ธรรมะเป็นทาน

แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด

<p>ปกครอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ต้องยึดหลักพระธรรมวินัย - มีกฎหมายคณะสงฆ์อย่างยั่งยืน - คนเข้ามาบวชต้องคัดกรอง 	<p>ศาสนศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ทันสมัย - เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนการสอนคิดในด้านบวกให้มากขึ้น - ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองทั้งนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ 	<p>การศึกษาสงเคราะห์</p> <ul style="list-style-type: none"> - เน้นคุณค่าด้านการศึกษาธรรมศึกษาและศึกษาทางโลกและทางธรรมอย่างจริงจัง - มีโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้เรียนและผู้สอน - มีพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทุกชุมชนทุกหมู่บ้าน
<p>การเผยแผ่</p> <ul style="list-style-type: none"> - วางแผนเรียนรู้ด้วยสื่อที่หลากหลาย - ฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพให้พระวิทยากรทุก ๆ ปี พร้อมปฏิบัติธรรมด้วย - มีสติในการเรียนรู้สื่อ 	<p>สาธารณูปการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - บูรณะซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง - ปรับภูมิทัศน์บริเวณให้สะอาดร่มรื่นอยู่ตลอด - ต้นไม้พุดได้ทุกวัดในจังหวัดชัยภูมิ 	<p>การสาธารณสงเคราะห์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถ - เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันและกันระหว่าง บวร. - ให้สิ่งของและให้ธรรมะเป็นทานอย่างต่อเนื่อง

References

- Act of Sangha. (2 0 0 1). *Seminar on Monks' Role : Social Leaders in Conservation of Thai Cultural Heritage*. Bangkok : Thammasat University.
- Ministry of Education of Religious Affairs. (1 9 9 9). *Handbook of the monks and vinaya*. Bangkok : Ministry of Education.
- Phraphavanaviriyakun. (2 0 0 6). *Political science*. Bangkok: Grassroots Publishing House.